

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าการประเมินการฝึกนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 13 ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยขอ นำเสนอประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. แนวนคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
2. การฝึกวิชาทหาร
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

นิศา ชูโต (2527 : 9) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ ความหมายข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการเกี่ยวกับโครงการและหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพ ของโครงการได้ดียิ่งขึ้น

บุญชม ศรีสะอาด (2535 : 254) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นการวิจัยที่มุ่ง รวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับดำเนินโครงการเพื่อที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ เช่น การนำมาใช้ ในการพัฒนาปรับปรุงโครงการ เป็นต้น

รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 8) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คือ กระบวนการรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเพื่อนำข้อมูลที่ได้นั้นมาเทียบกับเกณฑ์ แล้วตัดสินใจให้คุณค่าต่อข้อมูลหรือ โครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2538 : 23) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการ รวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นอันจะนำไปสู่การตัดสินใจความสำเร็จ รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงพัฒนา ตลอดจนการสร้างและกำหนดทางเลือกใหม่ในการดำเนินโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 180-182) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการหมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นด้วยมาตรวัดมีค่าน้ำหนักเป็นเกณฑ์ที่เลือกจากจุดมุ่งหมายของ

โครงการ ดังนั้น กิจกรรมการประเมินผลโครงการจึง ได้แก่ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การให้น้ำหนักความสำคัญของจุดมุ่งหมาย และการเลือกจุดมุ่งหมายในการประเมินผล

ไวสต์ (นัฐพงศ์ สีนวล. 2550 : 49 ; อ้างอิงจาก Weiss. 1972. valuation Research : Methods for Assessing Program Effectiveness. p. 21) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึงการประเมินคุณค่าของการดำเนินงานของกิจกรรมใด ๆ อย่างมีระบบเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานนั้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สต๊ฟเฟิลบีม (พิชิต ฤทธิจรูญ. 2555 : 11-12 ; อ้างอิงจาก Stufflebeam, D.L. 2007. Evaluation theory, models, and applications) กล่าวถึงการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ ฟิทซ์แพทริก แซนเดอร์ และเวิร์ธเทน (พิชิต ฤทธิจรูญ. 2555 : 11-12 ; อ้างอิงจาก Fitzpatrick, L.J., Sanders, J.R. & Worthen. 2004. Program evaluation, alternative approaches and practical guidelines. p. 5) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นวิธีการสืบหาข้อมูลและพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ 3 ประเด็น คือ (1) การกำหนดมาตรฐานเพื่อใช้ตัดสินคุณภาพ โดยเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด (2) การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และ (3) การเปรียบเทียบข้อมูลสารสนเทศที่ได้กับมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินคุณค่า คุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความสำคัญของโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะที่จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องตัดสินใจได้ว่าควรปรับปรุง ดำเนินการต่อไปหรือขยายโครงการ กล่าวโดยสรุป การประเมินโครงการ หมายถึงกระบวนการเชิงระบบเพื่อการตรวจสอบหรือชี้บ่งถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ โดยจะต้องมีลักษณะสำคัญคือ เป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อถือได้ และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) โครงการ

1.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

น็อกซ์ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2544 : 180-182 ; อ้างอิงจากKnox. 1972. Readings in Curriculum Evaluation Dubuque. p. 199) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้ คือ

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการตัดสินใจ ว่าลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์

2. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาหาประสิทธิภาพของโครงการ

3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ

4. เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำมาใช้ได้

5. เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ยังขึ้น

รอสซี่ และฟรีแมน (ประยูร อาษานาม. 2541 : 21-22 ; อ้างอิงจาก Rossi & Freeman. 1982. Evaluation : A Systematic Approach. P. 15) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความหมายตามเหตุผล คือ

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนถึงคุณประโยชน์ของโครงการ

2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ

3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ

4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของโครงการ เพื่อเป็นการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ

5. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้มากน้อยเพียงใด

เพียงใด

มิตเชล (ประยูร อาษานาม. 2541 : 21-23 ; อ้างอิงจาก Mitzel, Harold E. 1982. Encyclopedia of Education Research. p. 594-595) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ เพื่อให้ผู้ตัดสินใจได้ถูกต้องขึ้น และเพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมือง เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2540 : 20) กล่าวว่า การประเมินโครงการ ในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนอันรวมถึงองค์กรธุรกิจการค้า และถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นงานประจำที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะหมายถึงความอยู่รอดของโครงการและองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการ (Program Evaluation Purpose) หรือบางครั้งก็เรียกว่าจุดประสงค์ของการประเมินผลโครงการ (Program Evaluation Purpose) ซึ่งการประเมินโครงการมีความมุ่งหมายสำคัญ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ โดยต่อเนื่องต่อไปหรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการซึ่งเป็นการประเมินเพื่อโครงการได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ โดยทำการประเมินเพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของโครงการ เนื้อหาของโครงการ วิธีการดำเนินโครงการ และสถานะแวดล้อมของโครงการ

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่าง ๆ

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานด้านต่าง ๆ

ไพศาล หวังพานิช และคณะ (2543 : 4-5) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการมีจุดมุ่งหมาย คือ

1. ช่วยให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการทั้งในด้านทฤษฎีและผลปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ให้การตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ

2. ช่วยแก้ไขปรับปรุง การดำเนินการตามโครงการให้ชัดเจนและตรงเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลดีต่อการบริหารโครงการ

3. ช่วยบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือความคุ้มค่าของโครงการ

4. ช่วยให้ทราบถึงผลกระทบ (Impact) ที่เกิดจากผลการดำเนินโครงการช่วยในการวางแผนโครงการให้มีประสิทธิภาพ

สำราญ มีแจ้ง (2544 : 20) ได้กล่าวว่าการประเมินโครงการนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือความคุ้มค่าที่จะดำเนินโครงการต่อหรือไม่ นอกจากนั้นยังทำให้สามารถตัดสินใจเพื่อพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เพิ่มขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ คือ

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ของการดำเนินงานนั้นเหมาะสมหรือไม่

2. ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

3. กระตุ้นให้เกิดการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงาน

4. ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนซึ่งจะใช้เป็นหลักในการปรับปรุงการดำเนินงาน

5. ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นการลดการสูญเปล่าในการใช้ทรัพยากร

6. ช่วยให้ออกเสนอแนะแก่ผู้บริหารในการดำเนินงาน

7. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

1.3 ขั้นตอนการประเมินโครงการ

วีระพล สุวรรณนันต์ (2532 : 23) กล่าวว่า การปฏิบัติงานโครงการไม่ว่าจะโดยหน่วยงานเอกชนหรือราชการจะต้องประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินโครงการ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 3 ของการประเมินโครงการนั้น ว่าเป็นกระบวนการที่จะขาดเสียมิได้ในการบริหารโครงการ

ประทุม รอดประเสริฐ (2539 : 77-78) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นขั้นตอนการตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการอย่างมีระบบ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น กระบวนการในการประเมินผลโครงการ อาจมีขั้นตอนและรายละเอียดของขั้นตอนแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของนักวิชาการทางการประเมินผลโครงการ แต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามการประเมินผลโครงการทั้งหมดโดยส่วนรวมแล้ว แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่กันไปด้วยเสมอ คือ การประเมินข้อมูลนำเข้า (Input) การประเมินตัวกระบวนการ (Process) การประเมินผลงาน (Output) ซึ่งแต่ละส่วนและโดยทั้งหมดของโครงการจะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การศึกษาและพิจารณาถึงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่ ถือได้ว่าเป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง เป็นการตรวจสอบและทบทวนความเรียบร้อยวัตถุประสงค์โครงการเป็นสำคัญ

2. การศึกษาความเป็นไปได้ของข้อมูล ซึ่งเป็นการประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการดำเนินการว่ายังมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้ในการปฏิบัติงานหรือไม่ ข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่สามารถที่จะสนองต่อวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใดและการทบทวนความเหมาะสมของทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อการบริหารโครงการนั่นเอง

3. การเก็บรวบรวมและการกระทำกับข้อมูลและทรัพยากร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการดำเนินงานโครงการในลักษณะเป็นการรวบรวมและจำแนกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ เป็นสัดส่วน และให้มีความเป็นจริงมากที่สุด การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้าหรือไม่

4. การวิเคราะห์ การแปลความหมาย และการสรุปผลซึ่งเป็นขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้ว และผู้ประเมินจะต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าเป็น เช่นใดตรงตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะใด และผลที่เกิดขึ้นจะมีแนวโน้มไปในลักษณะใด การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลงานของโครงการที่เกิดขึ้น และรวมไปถึงการประเมินโครงการโดยรวมเป็นเช่นใดให้ผลประโยชน์คุ้มค่ากับการดำเนินงานหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นแล้วดำเนินงานต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้นเสีย

ที่กล่าวมาแล้วเป็นขั้นตอนทั่วไปของการประเมินโครงการ หรือประเมินการปฏิบัติงาน
ทุกชนิด และในการประเมินโครงการแต่ละโครงการนั้น ปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องและมี
ส่วนสำคัญในการพิจารณาเพื่อการประเมินผลโครงการด้วย คือ ระยะเวลา (Time Periods) ของการ
ดำเนินโครงการ นอกจากนี้ในการประเมินผลโครงการจะต้องอาศัยสิ่งสำคัญหรือข้อคิดที่สำคัญอีก
หลายชนิด เช่น ข้อเท็จจริง ผลประโยชน์ข้อผูกพัน ความเป็นไปได้ มาตรฐานและอื่น ๆ เพื่อประกอบ
ในการพิจารณา

อรรถ ศักดิ์สูง (2556 : 18) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. หลักการเหตุผลและความสำคัญของการประเมินโครงการ เพราะอะไร ทำไม ถึง
ประเมินโครงการนี้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน เพื่อทราบว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์
หรือไม่มีปัญหา อุปสรรค ข้อดี ข้อเสียอะไร
3. วิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ เช่น วัตถุประสงค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องภาพรวมความสำเร็จ
ความคุ้มค่า
4. การออกแบบการประเมิน จะใช้รูปแบบการประเมินใดที่เหมาะสม เช่น รูปแบบ
ของ Tyler เหมาะสำหรับการเรียนการสอน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา รูปแบบของ CIPP เหมาะ
สำหรับการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจดีหรือขยายโครงการ และหาข้อบกพร่องของโครงการ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บจากแบบสอบถาม แบบสังเกต คือ
แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แล้วแต่กรณี
6. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูลที่เก็บได้มาทำการวิเคราะห์ โดยอาศัยค่าทาง
สถิติไม่ว่าจะเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือค่าอื่น ๆ
7. การเขียนรายงานการประเมินโครงการ ซึ่งจะประกอบบทที่ 1 บทนำประกอบด้วย
ความเป็นมาของโครงการที่ถูกประเมินโครงการ ความสำคัญของการประเมินชนิดของการประเมิน
และประเด็นในการประเมิน บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องบทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมิน
ประกอบด้วยลักษณะของประชากร วิธีการ สุ่มตัวอย่าง การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง แบบแผนที่ใช้ใน
การประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล บทที่ 4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์
ข้อมูล เกิดอะไรขึ้น ค้นพบอะไรในการประเมิน จะนำเสนอ ในรูปของตารางหรือแผนภูมิ และบทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งสรุป คือสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจะแจ้งส่วนดีก่อน
แล้วจึงจะแจ้งจุดด้อยที่ค้นพบอภิปรายผลควรทำกระชับ ดึงดูดความสนใจ เหตุผลมาสนับสนุนว่า
ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ข้อเสนอแนะ คือข้อที่ค้นพบที่เป็นจุดด้อยของการประเมินโครงการนั้น ๆ เพื่อจะ
ได้นำมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไขโครงการให้ดียิ่งขึ้น

สรุปว่าขั้นตอนการประเมินโครงการที่สำคัญเป็นการประเมินผลโครงการทั้งหมดโดยส่วนรวม แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่กันไปด้วยเสมอ คือ การประเมินข้อมูลนำเข้า(Input) การประเมินตัวกระบวนการ (Process) การประเมินผลงาน (Output) ซึ่งจะเริ่มจากการพิจารณาถึงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่จากนั้นประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการดำเนินการว่ายังมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้ในการปฏิบัติงานหรือไม่ จากนั้นจึงประเมินกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้าหรือไม่ สุดท้ายจึงวิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้ว และผู้ประเมินจะต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะใด

1.4 รูปแบบการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการ หมายถึง กรอบแนวคิดเค้าโครงหรือร่างในการประเมินโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพรวมทั้งหมดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ รูปแบบของการประเมินโครงการในปัจจุบันเกือบทั้งหมด เป็นรูปแบบที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการประเมินทางการศึกษา ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำมาประยุกต์ใช้ โดยแบ่งรูปแบบการประเมินผลโครงการออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ (สุวิมล ติรกันนท์. 2544 : 39)

1.4.1 Objective Based Model ในกลุ่มนี้มุ่งให้ความสนใจเปรียบเทียบผลที่ได้รับกับวัตถุประสงค์ นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ ไทเลอร์ และครอนบาช โดยมีรายละเอียดคือ

1) รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Tyler) ไทเลอร์ (สุวิมล ติรกันนท์. 2544 : 39-50 ; อ้างอิงจาก Tyler. 1986. Educational Evaluation : new Roles, New Means) เป็นผู้ที่สำคัญในการประเมินโครงการ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โดยเสนอเป็นกรอบความคิด ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ไทเลอร์ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ลำดับขั้นของการประเมินการเรียนการสอนมีดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องการให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เมื่อจบบทเรียนจึงประเมินผลโครงการ โดยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ ในปี 1986

ไทเลอร์ได้นำเสนอกรอบแนวคิดของการประเมินโครงการใหม่ (New Tyler 1986) โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 6 ส่วนคือ

- (1) การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives)
- (2) การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the learning Plan)
- (3) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guild Program Development)
- (4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluation Program Implement)
- (5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Educational Program)
- (6) การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation)

2) รูปแบบของการประเมินของครอนบาช (สุวิมล ติรกันันท์. 2544 : 39-50 ; อ้างอิงจาก Cronbach, L.J. 1980. Course Improvement Through Evaluation) ครอนบาช เสนอว่า ในการประเมินจะต้องประกอบด้วยกระบวนการประเมินในด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ การติดตามผลการวัดเจตคติ การวัดความสามารถทั่ว ๆ ไป และการศึกษากระบวนการ

1.4.2 Judgmental Evaluation Model ในกลุ่มนี้มุ่งให้ความสนใจกับการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกประเมิน นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ สเต็ก สคริฟเวน และโพรวิส โดยมีรายละเอียดคือ

1) โมเดลการประเมินของสเต็ก (Stake's Concepts and Model of valuation) (สุวิมล ติรกันันท์. 2544 : 39-50 ; อ้างอิงจาก Stake, Robert E. 1967. The Contenance of Education Evaluation Teachers College Record) สเต็กได้สร้างรูปแบบจำลองทางความคิดเกี่ยวกับการประเมินขึ้นเรียกว่า โมเดลเคาน์เทนแนนซ์ (Stake's Countenance Model) เป็นการประเมินใน 3 ประเด็นหลัก คือ ปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์ โดยแบ่งวิธีการเป็น 2 เมตริกซ์ ประกอบด้วยเมตริกซ์การบรรยายและเมตริกซ์การตัดสินคุณค่า สเต็ก ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโดยใช้แนวคิดของ ครอนบาช และสคริฟเวน เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติรูปแบบการประเมินของสเต็ก ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักประเมินนำมาประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางในการประเมินโครงการ การประเมินตามความคิดเห็นของสเต็ก หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวกับการบรรยาย และการตัดสินคุณค่าของโครงการ หรือเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ จุดมุ่งหมายของการประเมินมี 2 ประการคือ เพื่อต้องการได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาบรรยายเกี่ยวกับโครงการนั้น และเพื่อต้องการได้ข้อมูลต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าของโครงการ

สเต็ก ได้เสนอโครงสร้างของรูปแบบการประเมินเคาน์เทนแนนซ์ (Countenance Model) ซึ่งตามโครงสร้างของรูปแบบนี้ ได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ เมตริกซ์

บรรยาย (Description Matric) และเมตริกซ์การตัดสินคุณค่า (Judgement Matric) และได้เสนอว่าก่อนบรรยาย หรือตัดสินคุณค่าของโครงการใดๆ นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้นๆ ด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเติร์ก ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลก็มีหลายวิธี ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อการอธิบาย และการตัดสินใจ ตามรูปแบบการประเมินนี้ ได้จำแนกสิ่งที่ต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วน คือ สิ่งนำ หรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึง สภาพเงื่อนไขหรือปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินโครงการ กระบวนการหรือการปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง กิจกรรมดำเนินการตาม กิจกรรมที่ปฏิบัติ พฤติกรรมระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับอาจารย์ นักเรียนกับนักเรียน เป็นต้น ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome) หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากโครงการ ในการเก็บข้อมูลผู้ประเมินต้องบันทึกข้อมูลทั้งสามชนิดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- (1) ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวังจำแนกเป็นความคาดหวังเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงานโครงการ
- (2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน
- (3) มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน คุณลักษณะที่ควรมี ควรจะทำ หรือควรจะได้รับ เกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน
- (4) การตัดสินใจ (Judgment) หมายถึง ผลการพิจารณาการตัดสินใจ เป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน

ในการประเมิน ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการบรรยายก่อน คือ ต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวัง กับสิ่งเกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะให้เกิดขึ้นแล้วตัดสินใจ

- 2) รูปแบบการประเมินของ สคริฟเวน (สวิมม ดิรกันันท์. 2544 : 39-50 ; อ้างอิงจาก Scriven, M. 1991. Evaluation thesaurus.) ไมเคิล สคริฟเวน ได้ให้ความหมายของการประเมินคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติการตามระดับของเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหน้าที่การประเมินว่ามี 2 ระดับ คือ ระดับวิธีการ เน้นจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อการตัดสินคุณค่า และ ระดับการนำไปใช้เน้นเรื่องบทบาทของการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาใช้อย่างเหมาะสม จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินมี 2 ประการคือ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้นเพราะการประเมินจะช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนา และ การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มี

จุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

สคริฟเวน ได้เสนอแนะว่าในเรื่องการประเมินเพื่อการปรับปรุง หรือความก้าวหน้าของโครงการ โดยทำการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ควรที่จะใช้นักวิจัยมืออาชีพ ในการดำเนินการประเมินนั้น ควรจะได้แยกหน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลต่างๆ ให้ชัดเจน รวมทั้งควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างนักประเมินกับผู้ดำเนินงานในโครงการด้วยวิธีการประเมิน ในการประเมินมีวิธีการที่สามารถนำมาใช้ได้ 2 วิธี คือ

- (1) การประเมินก่อนมีการปฏิบัติงาน หรือการประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) คือ การประเมินคุณค่าของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื้อหา จุดมุ่งหมาย กระบวนวิธีการ ให้ได้คะแนนและเจตคติของครู เป็นการประเมินก่อนที่จะได้มีการปฏิบัติงาน
- (2) การประเมินเมื่อมีการปฏิบัติงานแล้ว หรือการประเมินคุณค่าการปฏิบัติงาน (Pay-off Evaluation) เป็นการตัดสินคุณค่าจากผลที่เกิดขึ้น จากการใช้เครื่องมือกับนักเรียน เช่น การประเมินมีความแตกต่างระหว่างคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน หรือคะแนนที่ได้จากกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

สคริฟเวนมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากครอนบาค ในเรื่องของการใช้กลุ่มเปรียบเทียบมาใช้ในการประเมิน ซึ่งสคริฟเวน เห็นว่าการใช้กลุ่มเปรียบเทียบ มีข้อดีมากกว่าการไม่ใช้กลุ่มเปรียบเทียบ การใช้กลุ่มเปรียบเทียบจะเป็นการประหยัดกว่า ไม่ต้องทำการศึกษาในระยะยาว และใช้กลุ่มตัวอย่างมาก ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนี้แล้ว สคริฟเวน ยังเชื่อว่าการศึกษากลุ่มย่อย (Micro-studies) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบจะเป็นประโยชน์มากกว่าการศึกษาประชากรทั้งหมด (Cross studies) เพราะทำได้ง่ายและบ่อยครั้งกว่า สคริฟเวน ให้ความสำคัญของการประเมินค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้ เขาเชื่อว่า การประเมินจะขาดความสมบูรณ์ ถ้านักประเมินไม่ได้พิจารณาในด้านคุณค่าที่ได้รับ โดยการเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของโครงการ สิ่งที่ต้องพิจารณามี 3 ประการ คือ ความเป็นประโยชน์ นักประเมินควรจะต้องพิจารณาว่าสิ่งที่ได้ลงทุนไปนั้น มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด คำนวณค่ากับค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ไปหรือไม่ ขวัญ หรือกำลังใจ หรือคุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินงานโครงการ ควรพิจารณาด้วยว่า ผลของโครงการจะทำให้ขวัญหรือกำลังใจ หรือคุณธรรมของผู้ร่วมโครงการเป็นอย่างไร และสุดท้ายคือค่าใช้จ่าย เป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่นักประเมินไม่ค่อยให้ความสนใจ เนื่องจากมีความยุ่งยากในการประเมิน

3) รูปแบบการประเมินของโพรวิส (สุวิมล ติรกันนท์. 2544 : 39 ;

อ้างอิงจาก Provus, M.N. 1971. Discrepancy Evaluation.) เป็นกระบวนการของการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งมาตรฐานเหล่านั้นจะถูกกำหนดขึ้นทุกขั้นตอนของการประเมิน และมีการพิจารณาว่ามีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

กับมาตรฐานเพียงใด และข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การบรรยายโครงการ การประเมินการดำเนินงานของโครงการ การประเมินกระบวนการของโครงการ การประเมินผลผลิตของโครงการ และการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร

1.4.3 Decision - oriented Evaluation Model ในกลุ่มนี้มุ่งผลิตสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ สตัฟเฟิลบีม และอัลกิน

1) รูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม (สุวิมล ติรกันนท์. 2544 : 39-50 ; อ้างอิงจาก Stufflebeam, D.L. 2007. Evaluation theory, models, and applications.) สตัฟเฟิลบีม ได้พัฒนารูปแบบการประเมินนี้ขึ้นในปี ค.ศ. 1971 โดยมีแนวคิดในการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ สำหรับประกอบการตัดสินใจ คือการประเมินด้านสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผน ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดโครงสร้างโครงการ ประเมินกระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการนำโครงการไปปฏิบัติ และประเมินผลลัพธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าควรดำเนินการโครงการต่อไปหรือ ถ่มเลิก ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจดังกล่าว

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 55-58) กล่าวว่า การประเมินแบบชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ โดยมีแนวทางการประเมินในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสภาวะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมวิธีการประเมินสภาวะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ 1) Contingency Mode เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเพื่อใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น 2) Congruence Mode เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2 . การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยถือว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และการได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินงานไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

3 . การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการตามลำดับขั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงานและเพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4 . การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ โดยเฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

พจนี สะเพียรชัย (2528 : 62-71) กล่าวว่า การประเมินผลทางการศึกษาจะต้องวิเคราะห์สิ่งที่เราต้องประเมินอยู่ 2 เรื่อง คือ วิเคราะห์ระบบการศึกษาและวิเคราะห์ระบบงาน การประเมินผลการศึกษาตามแนวคิดของ สดฟิเฟิลบีม หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า CIPP Model ก็จะทำให้มองเห็นรายละเอียดในกิจกรรมทางการศึกษามากขึ้น เช่น

C (Context) คือ ภาวะแวดล้อมทางการศึกษา เช่น สภาพทางสังคม ความต้องการทางสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ บรรยากาศทางการเมือง แนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษา ลักษณะของท้องถิ่น ชนชั้นทางสังคม ระดับชั้นกลุ่มชน ระดับรายได้ การอบรมเลี้ยงดูสภาพห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียน อันเป็นภาวะแวดล้อมที่จะหล่อหลอมชักนำ ชีวทางชักจูงและมีอิทธิพลต่อการศึกษา

I (Input) คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะนำเข้าไปสู่ระบบการศึกษา ได้แก่ เงินทุน ต่าง ๆ ที่ลงไป รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาประเภทต่าง ๆ เช่น ครู ซึ่งแยกย่อยออกไปอีก เช่น วุฒิ ประสบการณ์ ทักษะคติ สติปัญญา พื้นฐานทางครอบครัวของครู เป็นต้น นักเรียนอาจแยกเป็นเพศ ทักษะคติ บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา และหลักสูตร ได้แก่ มวลประสบการณ์สื่อการสอน ตำรา วิธีสอน อุปกรณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อหล่อหลอมคุณภาพของชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อผลิตออกไปจากกระบวนการศึกษา

P (Product) คือ กระบวนการ ผู้คิด Model นี้เสนอไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนที่จะจัดทำให้เกิดการเรียนการสอนได้สูงสุด ตัวอย่าง ได้แก่ พฤติกรรมการสอน เช่น พฤติกรรมการบรรยาย ลักษณะการใช้คำถามประเภทต่าง ๆ การจัดการในห้องเรียนที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

P (Product) คือ คุณภาพของมนุษย์ที่เป็นผลิตผลทางการศึกษาในแง่ของ สติปัญญา จริยธรรม คุณธรรม พฤติกรรม ทักษะต่าง ๆ

2) รูปแบบการประเมินของ อัลคิน (สุวิมล ติรกันนท์. 2544 : 39 ; อ้างอิงจาก Alkin, M.C. 1984. Factors Common to High-Utilization Evaluations.) อัลคิน ได้เสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า CSE (Center for the study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวคิดของอัลคิน คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ ขอบข่ายของการประเมิน ตามแนวคิดของอัลคินนั้น จะประกอบด้วยการจัดหา และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจดังในการประเมินจำเป็นจะต้องประเมินในเรื่องต่างๆ 5 ด้าน ดังนี้

1 . การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายหรือพรรณาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริง กับความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาได้แก่ ความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมที่มีต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆ กัน

2 . การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาข้อมูลที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมาย พร้อมกับประเมินผลที่จะได้รับจากการใช้วิธีการดำเนินงานต่างๆ ด้วย เพื่อให้สามารถเห็นข้อเปรียบเทียบในการหาทางเลือกที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหา โดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากเกณฑ์ภายนอก และจากเกณฑ์ภายใน

3 . การประเมินการนำไปใช้เพื่อการดำเนินโครงการ (Program implementation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบดูว่า การดำเนินโครงการนั้นเป็นไปศูนย์ทดสอบและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามขั้นตอนต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้ หรือคาดหวังไว้เพียงไร

4 . การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้น นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในทุกๆ ด้านของโครงการ ตลอดจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่นเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5 . การประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ (Program Certification) ขั้นตอนนี้ นักประเมินต้องหาข้อมูลข่าวสารรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ และศักยภาพในการสรุปอ้างอิงไปสู่สถานการณ์อื่นๆ หรือนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่นๆ ได้กว้างขวางเพียงใด ในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้นักประเมินจะทำให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการต่อไปอีก เป็นต้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่ากรอบแนวคิดเค้าโครงหรือร่างในการประเมินโครงการที่ได้รับ การกล่าวถึงและนิยมนำไปใช้ในการประเมินผลโครงการที่สำคัญ ๆ มี 7 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ รูปแบบของการประเมินของครอนบาช (Cronbach) ครอนบาช ประกอบด้วย กระบวนการวิธีการประเมินในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ การติดตามผล การวัดเจตคติ การวัดความสามารถ ทั่ว ๆ ไป และการศึกษากระบวนการ รูปแบบการประเมินของสเติร์ก รูปแบบการประเมินของโพรวัส (Provas) เป็นกระบวนการของการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับ มาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การบรรยายโครงการ การประเมินการดำเนินงานของโครงการ การประเมินกระบวนการของโครงการ การประเมินผลผลิตของโครงการ และการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งมุ่งประเมินสิ่งที่ประเมิน 4 ประการ คือการประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) และ รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin) ซึ่งจำเป็นจะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การประเมินระบบ (System assesment) การประเมินการวางแผนโครงการ (Program planning) การประเมินการปฏิบัติตามโครงการ (Program Implementation) การประเมินเพื่อปรับปรุง (Program Improvement) และการประเมินเพื่อยอมรับโครงการ (Program Confirmation)

กล่าวได้ว่าการประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด หากผู้ประเมินวางแผนและดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบและเหมาะสมก็จะทำให้การประเมินตามแผนและโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินเพื่อให้ได้ ข้อมูลในด้านต่าง ๆ สำหรับประกอบการตัดสินใจ คือการประเมินด้านสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ได้ ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผน ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดโครงสร้างโครงการ ประเมินกระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการนำโครงการไปปฏิบัติ และประเมินผลลัพธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่า ควรดำเนินการโครงการต่อไปหรือล้มเลิก โดยมีรายละเอียดคือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการความเป็นไปได้ของโครงการเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ เช่น เป็นโครงการที่สนองปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริง หรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรหรือนโยบายหน่วยงานหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่า เหมาะสมหรือไม่โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น ปัจจัยที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่ กิจกรรม/แบบ/ทางเลือกที่ได้เลือกสรรแล้วที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเป็นไปได้และเหมาะสมเพียงใด

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้หรือไม่เพราะเหตุใด เกิดปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีการแก้ไขปัญหายังไง

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการรายงานผลที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ ๆ นั้น เช่น เกิดผล/ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ ของโครงการหรือไม่ คุณภาพของผลผลิตเป็นอย่างไร เกิดผลกระทบอื่นใดบ้างหรือไม่

2. การฝึกวิชาทหาร

2.1 ความเป็นมาของนักศึกษาวิชาทหาร

การฝึกกิจการวิชาทหารมีประวัติความเป็นมาแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ (ประจัน กิติประวัติ. 2531 : 3) ระยะแรก กิจการเสือป่า ในปี พ.ศ. 2454 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ และพระบิดาแห่งกิจการรักษาดินแดน ได้ตระหนักถึงภัยการรุกรานจากภายนอกประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น จึงทรงพระราชทานกิจการรักษาดินแดนขึ้นอย่างเป็นทางการ คือ กิจการเสือป่าเมื่อ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 ด้วยวัตถุประสงค์จะฝึกหัดคนไทยที่ไม่ได้เข้ารับราชการทหารให้มีกำลังร่างกายแข็งแรง มีความรู้ในเรื่องอาวุธและวิธีรบ ตลอดจนการลดอันตรายต่าง ๆ เพื่อให้มีระเบียบ วินัย และเป็นผู้ที่จัดการเข้าเป็นเสือป่าในครั้งนั้น เป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือเรียกเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้นการจัดหน่วยเสือป่าในยุคนั้นมี 1 กองพล คือ กองพลหลวง

(รักษาพระองค์) กองพลกลาง (มณฑลกรุงเทพ) กองพลบน (มณฑลกรุงเก่าและนครสวรรค์) กองพลเหนือ (มณฑลพิษณุโลกและเพชรบูรณ์) กองพลปักษ์ใต้ (มณฑลนครศรีธรรมราชและปัตตานี) กองพลตะวันออก (มณฑลนครราชสีมาและอุดรธานี) กองพลตะวันตก (มณฑลนครชัยศรีและราชบุรี) กองพลอีสาน (มณฑลร้อยเอ็ดและอุบลราชธานี) กองพลพายัพ กองพลอาณานิคม (มณฑลปราจีนบุรีและจันทบุรี) และกองพลหริศ (มณฑลภูเก็ตและชุมพร) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ “กองพล” เป็น “กองเสนา” เป็นกองเสนาหลวง และกองเสนากลาง เป็นต้น กองเสือป่าแต่ละจังหวัดมีสโมสรเป็นของตนเองสโมสรของเสือป่านี้นำใช้สำหรับการสังคมของเสือป่า และการฝึกสอนด้วยสโมสรแห่งแรกเปิดขึ้นที่สนามเสือป่าเขาดินวนา กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 ทุก ๆ บ่ายวันเสาร์เป็นเวลาของเสือป่าฝึกหัดวิชาทหาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฝึกหัดและสอนด้วยพระองค์เอง เมื่อจบการฝึกสอนแล้ว พระองค์มักจะทรงอบรมโดยอาศัยหลักพระพุทธศาสนาเป็นประจำ หลังการอบรมแล้วเจ้าหน้าที่จะรวบรวมจัดพิมพ์เป็นแบบฝึกสอนเสือป่าและแจกจ่ายต่อไป โดยเฉพาะ “เทศนาเสือป่า” ยังใช้ได้ถึงยุคปัจจุบัน หลังจากที่ได้จัดตั้งเสือป่าแล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานกำเนิด “ลูกเสือ” ขึ้นอีกโดยวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับเสือป่า แต่ผู้เข้ารับการอบรมต่างวัยกัน ตามกระแสพระราชปราภของพระองค์ว่า “กองเสือป่า” ก็ได้จัดตั้งขึ้นเป็นหลักฐานแล้วแต่ผู้ที่ป็นเสือป่านั้นเป็นผู้ใหญ่แล้ว ฝ่ายเด็กผู้ยังอยู่ในปฐมวัยก็สมควรได้รับการฝึกฝนทั้งในส่วนร่างกายและจิตใจ ควรประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ.2468 กิจการเสือป่าก็สิ้นสุดตามไปด้วย ส่วนกิจการลูกเสือยังคงมีจนถึงทุกวันนี้ระยะที่สอง กิจการยุวชนทหาร เมื่อกิจการเสือป่าได้ทรุดโทรมสลายตัวไป แต่มิได้หมายความว่าหลักการสำคัญได้สลายตัวตามไปด้วย เหตุการณ์ในยุโรป ประมาณปี พ.ศ. 2475 กำลังผันผวนอยู่นั้นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้คำนึงถึงว่าทหารกองหนุนมีจำนวนมากมายแต่ขาดตัวผู้บังคับบัญชา ในตำแหน่งชั้นผู้บังคับหมวดที่มีอยู่ก็สูงขึ้นทุกที ๆ จึงได้คิดจัดตั้งกรมยุวชนทหารขึ้นซึ่งปรารถนาจะให้กรมนี้เป็นเครื่องจักรผลิตนายทหารชั้นผู้บังคับหมวด ดังนั้น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2478 กระทรวงกลาโหมได้ริเริ่มมีการฝึกวิชาทหารให้แก่นักเรียนโดยกำหนดความมุ่งหมายไว้ในระเบียบทหารบก ที่ 1/7742 ว่าด้วยนักเรียนที่จะเข้ารับการฝึก ดังนี้

ด้วยทางราชการทหารได้พิจารณาความผันแปรเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน รู้สึกเป็นที่น่าสนใจว่าอย่างไรเสียก็จะต้องเกิดสงครามขึ้นอีก รูปของสงครามคราวต่อไปจะร้ายแรงกว่าที่แล้วมาเป็นอันมาก เพราะด้วยความเจริญแห่งอาวุธและวิทยาศาสตร์ที่ประหัดประหารกันจะมีใช้ทหารรบกันเท่านั้นจะต้องเป็นชาติต่อชาติรบกัน คือ ทุกคนในชาติหนึ่งทั้งผู้หญิง คนแก่ เด็ก จะต้องอยู่ในสนามรบพร้อมกัน เพราะเมื่อเกิดสงครามขึ้นเครื่องบินอีกฝ่ายหนึ่งจะพยายามเอาลูกระเบิดต่าง ๆ มาทิ้งในที่ทั่ว ๆ ไป เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นโดยแท้ที่เราทั้งหลายทุกคนต้องเตรียมตัวหัดการรบไว้ให้พร้อมถ้าชาติใดเข้มแข็งเราเราทุกคนในชาติจักได้ช่วยกันสู้รบอย่างเต็มที่ คือ พวกเราต้องเป็นทหารของชาติ

ทุกคนทั้งแผ่นดินนั่นเอง กระทรวงกลาโหมผู้ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเห็นว่าในขั้นนี้จะเริ่มฝึกอบรมวิชาการรบแก่กุลบุตรเสียก่อน โดยหลักเกณฑ์เข้ารับการฝึกวิชาทหารเพื่อเป็นยุวชนทหารมี ดังนี้

1. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และไม่เกิน 17 ปี
2. เป็นลูกเสียเอก
3. เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมปลาย

4. หน่วยฝึกอาวุธทหารครั้งแรกของประเทศไทย มี 315 นาย อยู่ในความอำนวยการของ มณฑลทหารบกที่ 1 ครั้งต่อมาก็ได้ขยายกว้างขวางออกไปจนถึงต่างจังหวัด พ.ศ. 2480 ขยายชั้นเรียน ถึงชั้น 1 2 และ 3 มีจำนวนประมาณ 300 คน พ.ศ. 2418 ยกฐานะแผนกฝึกที่ 6 กรมจเรทหารบกขึ้น เป็น “กรมยุวชนทหารบกมีจำนวนประมาณ 10,000 คน (พระนครและต่างจังหวัด) แบ่งเป็น 4 แผนก ดังนี้

แผนกที่ 1 มีหน้าที่ฝึกยุวชนนายทหาร ยุวชนนายสิบ ยุวชนนารี

แผนกที่ 2 มีหน้าที่ฝึกยุวชนทหารเฉพาะพระนครและธนบุรี

แผนกที่ 3 มีหน้าที่ฝึกยุวชนทหารในต่างจังหวัด (จังหวัดที่ไม่มีหน่วยทหาร)

แผนกที่ 4 มีหน้าที่กำหนดระเบียบแบบแผน หลักสูตร ประสานงาน แผนกที่ 1 2 และ 3

และฝึกอบรมครูฝึกกรมยุวชนทหารบก ในปีนี้ได้มียุวชนทหารสำเร็จชั้น 3 เป็นรุ่นแรกและผู้ที่ได้คะแนน ดีเยี่ยมได้รับการคัดเลือกให้ไปศึกษาวิชาทหารเพิ่มเติมที่ยุโรป 1 นาย และได้ประกอบพิธีทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องแบบยุวชนทหาร แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 แห่งบรมราช จักรวงศ์ในฐานะที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งองค์อุปถัมภ์ของยุวชนทหารระหว่างปี พ.ศ. 2482-2483 ได้เปิดขยายในต่างจังหวัดเพิ่มเติมขึ้นอีกและในบริเวณเขตจังหวัดชายแดนในเขตปลอดภัยขึ้นด้วย เช่น ภาคเหนือ ได้ตั้งหน่วยฝึกยุวชนขึ้นที่เชียงใหม่ แพร่ น่าน ลำปาง พิชญโลก และนครสวรรค์ ภาคกลาง จัดตั้งที่ลพบุรี อโยธยา สระบุรี นนทบุรี สมุทรปราการ ภาคอีสาน จัดตั้งที่นครราชสีมา อุบลราชธานี อุตรธานีหนองคาย ขอนแก่น สกลนคร และนครพนม ภาคตะวันออก จัดตั้งที่ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ภาคใต้ จัดตั้งที่ราชบุรี เพชรบุรี ชุมพร หลังสวน ระนอง นครศรีธรรมราชภูเก็ต พัทลุง ตรัง ปัตตานี และสงขลา และยังมียุวชนเหล่าพิเศษ เช่น เหล่าทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารสื่อสารอีกด้วย พ.ศ. 2484 กรมยุวชนทหารบกเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “กรมเตรียมการทหาร” ด้วยความมุ่งหมาย

ที่จะขยายการให้ความรู้ทางวิชาทหารแก่ประชาชนอีกด้วย พ.ศ. 2485 - 2486 กิจการยุวชนทหาร เจริญก้าวหน้าไปมาก สมัยที่ประเทศมีภัยสงครามระยะหนึ่งในสงครามโลก ครั้งที่ 2 นั้น กรมเตรียม การทหารได้รวบรวมกำลังยุวชนทหารทุกประเภททุกเหล่า บรรจุตามอัตราสงครามถึง 3 กองพล (27 กองพัน) พร้อมด้วยผู้บังคับบัญชาเตรียมการที่จะปฏิบัติการรบร่วมกับกองทัพต่าง ๆ ซึ่งวีรกรรมของ ยุวชนทหารปรากฏ ขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นได้บุกรุกประเทศไทยทำลายความเป็น กลาง โดยยกพลขึ้นบกที่พื้นแผ่นดินไทยหลายแห่งด้วยกันเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ตอนเช้ามีคดีที่ จังหวัดชุมพรหน่วยยุวชนทหารมีกำลังประมาณ 1 หมวด โดยการนำของร้อยเอกฉัตร นิยมเสน หัวหน้า

หน่วยยุทธนาทหารจังหวัดชุมพร ได้เข้าขัดขวางการรุกรานของญี่ปุ่นโดยเข้าตรงกำลังของข้าศึกไว้ ณ บริเวณสะพานครองท่านางสังข์ กำลังยุทธนาทหารเพียง 1 หมวดนี้สามารถขัดขวางไม่ให้ทหารญี่ปุ่นซึ่งมีกำลังมากกว่าหลายเท่าทั้งกำลังพลและอาวุธยุทธโปกรณ์ ไม่สามารถนำกำลังข้ามได้หน่วยยุทธนาทหารได้ทำการสู้รบรอเวลาจนกระทั่งกำลังส่วนหนึ่งของจังหวัดชุมพรได้มาเสริมกำลังและสับเปลี่ยนให้ ซึ่งผลจากการปฏิบัติการรบทำให้ร้อยเอกถวิล นิยมเสน และยุทธนาทหาร 3 นายต้องเสียชีวิต ซึ่งวีรกรรมครั้งนั้นเป็นที่สรรเสริญของคนไทยมาจนทุกวันนี้ และยุทธนาทหารก็ได้พลีชีพเพื่อชาติ สร้างวีรกรรมปกป้องแผ่นดินไทยจากการรุกรานของญี่ปุ่นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ปิดตานี้อีกด้วยยุทธนาทหารของไทยนิยมฝึกกันมาก นักเรียน นิสิต นักศึกษาศึกคักกระตือรือร้นที่จะสมัครเป็นยุวชนและยุวารี และกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความร่วมมือโดยผู้ที่สอบวิชาทหารได้สามารถนำคะแนนไปเพิ่มวิชาสามัญได้ด้วย ถ้าหากสอบวิชาทหารตกวิชาสามัญก็ตกด้วย ทำให้ยุวชนตั้งใจเรียน ผลการศึกษาได้ผลดี พ.ศ. 2488 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง กิจกรรมยุทธนาทหารได้สลายตัวเพราะการบีบบังคับของฝ่ายสัมพันธมิตร ด้วยเหตุผลทางการเมืองในปัญหาที่ว่ากิจกรรมยุทธนาทหารเป็นพฤติกรรมหนึ่งของลัทธิเผด็จการ แต่คำว่ายุทธนาทหารก็ยังจารีกอยู่ในความทรงจำของคนไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้ เมื่อกรมยุทธนาทหารที่ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นกรมเตรียมการทหารต้องล้มเลิกในปี พ.ศ. 2488 ได้โอนกิจการและเจ้าหน้าที่ตลอดจนทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งสิ้นให้กรมสารวัตรทหารเพื่อปฏิบัติตามความจำเป็นทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศระยะที่สาม กิจกรรมนักศึกษาวิชาทหาร กรมการรักษาดินแดน เมื่อ พ.ศ. 2491 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลงแล้วประมาณ 3 ปี พลโทหลวงชาตินักรบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พิจารณาเห็นว่าสงครามในอนาคตนั้นพลเมืองทุกคนไม่จำกัดเพศและวัย ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใดย่อมจะมีส่วนร่วมในสงครามทั้งสิ้น การที่จะเตรียมกำลังป้องกันประเทศชาติให้พร้อมสรรพสมบูรณ์ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมกระทำไม่ได้ เพราะกำลังงบประมาณของประเทศจำกัด ดังนั้น จึงต้องหาอุบายอย่างอื่นที่จะให้ได้รับประโยชน์ความมุ่งหมาย คือ ให้ได้บุคคลสำหรับทำหน้าที่อย่างทหารในยามสงครามเป็นจำนวนมาก โดยใช้เงินเพียงจำนวนเล็กน้อยการที่จะกระทำเช่นนั้นได้ก็ด้วยการฝึกพลเมืองซึ่งมีอายุอยู่ในขีดความสามารถที่จะรับการฝึกเพื่อให้รู้จักหน้าที่ของทหาร ซึ่งตนจะต้องเข้าร่วมกองทัพบกประจำการในยามสงคราม กล่าวคือเมื่อสงครามเกิดขึ้นก็ให้บุคคลเหล่านี้สามารถทำการรบตามแผนการซึ่งกำหนดไว้แต่ยามปกติได้ทันทีวิธีดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลาต่อเนื่องกันไปจึงจะเป็นผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย เพราะจะต้องฝึกผู้บังคับบัญชา ก่อนในเบื้องต้น เมื่อมีจำนวนเพียงพอแล้วจะได้ให้ผู้รับการฝึกเหล่านี้แยกย้ายกันไปฝึกพลเมืองต่อไปขั้นการฝึกพลเมืองนี้ย่อมเป็นการยากลำบากมาก เพราะจะต้องขึ้นอยู่กับความขอมเสียดสละงานอาชีพของแต่ละคนจึงจำเป็นต้องใช้เวลาอันจำกัด ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ในการฝึกอบรมต้องเป็นผู้มีความสามารถทั้งต้องทรหดอดทนต่อการทำงานเป็นพิเศษ ความมุ่งหวังที่จะได้ผู้ฝึกอบรมดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องจัดให้มีแหล่งสำหรับอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้กรมการรักษาดินแดนจึงได้กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก

โดยเป็นส่วนราชการกระทรวงกลาโหม ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. 2491 มาตรา 6 ซึ่งจัดระบบเป็นหน่วย ขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหมที่ 54/2477 ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2491 ให้ยุบและแปรสภาพกรมการสารวัตรทหารเป็นกรมการรักษาดินแดน มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการรักษาดินแดนเพื่อเป็นอุปกรณ์ของกองทัพ ตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และได้ยกป้ายชื่อ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 และถือเป็นวันสถาปนากรมการรักษาดินแดนขึ้นแรกของการเปิดการฝึกอบรมกรมการรักษาดินแดนได้จัดเจ้าหน้าที่และครูฝึกจัดระเบียบการต่าง ๆ หลักสูตรการศึกษา จัดหาอุปกรณ์เครื่องช่วยฝึก และได้ทำการฝึกอบรมนายทหาร นายสิบให้สามารถเป็นครูที่ดีได้ก่อนที่จะได้ประสานกันตามนโยบาย และแนวทางเดียวกันทั้งได้เตรียมการติดต่อกับสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อจะให้เป็นสถานศึกษาวิชาทหารของกรมรักษาดินแดนต่อไปในระยะแรกกรมการรักษาดินแดนมีความประสงค์จะฝึกสอนวิชาทหารให้แก่นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษา และนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยให้มีความรู้ความสามารถที่จะทำหน้าที่เป็นผู้บังคับหมู่และผู้บังคับหมวดได้ตามลำดับ ต่อมาเมื่อได้ดำเนินการฝึกวิชาทหารตามแผนการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นแรกแล้วก็จะได้ดำเนินการฝึกอบรมชายฉกรรจ์ให้มีความรู้ความสามารถในการรบ เพื่อเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมและทดแทนกำลังกองทัพประจำต่อไป

พ.ศ. 2492 กรมการรักษาดินแดนได้เปิดการฝึกวิชาทหารเป็นครั้งแรกให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาและนิสิตในสถานศึกษาบางแห่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดพระนคร ธนบุรี แพร่ เชียงใหม่ นครราชสีมา และนครศรีธรรมราช เนื่องจากสิทธิบางอย่างอันควรมีควรได้ของนักศึกษาวิชาทหาร และผู้ที่สำเร็จการฝึกวิชาทหารแล้ว เช่น การยกเว้นไม่เรียกเข้ากองประจำการในระหว่างการฝึกวิชาทหาร และการลดหย่อนวันรับราชการในกองประจำการ ตลอดจนยศทหารของผู้สำเร็จการฝึกวิชาทหาร ซึ่งจะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ ดังนั้น จึงได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหารขึ้น เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2494 นับว่าได้รับความนิยมนจากผู้รับการฝึกวิชาทหารเป็นอันมาก และเพื่อเป็นการเผยแพร่วิชาทหารแก่ประชาชนทั่วไปกรมการรักษาดินแดนจึงได้จัดตั้งสถานวิทยุขึ้นที่โรงเรียนช่างกลปทุมวันถนนพระรามหนึ่ง และได้ย้ายมาตั้งภายในกรมการรักษาดินแดนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ในเวลาต่อมา พ.ศ. 2494 ได้เปิดการฝึกผู้บังคับหมู่ต่างจังหวัดขึ้นอีกที่จังหวัดอุดรธานี และได้เปิดโรงเรียนยิงปืนสำหรับนักศึกษาวิชาทหารและประชาชน เพื่อฝึกหาความชำนาญในการใช้อาวุธปืนและแข่งขันประลองการแม่นปืนเป็นครั้งคราว ต่อมา พ.ศ. 2495 กรมการรักษาดินแดนได้โอนการบังคับบัญชาจากกระทรวงกลาโหมมาขึ้นตรงกองทัพบก

พ.ศ. 2497 ทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2494 โดยมีสาระสำคัญ คือบังคับให้นิสิตและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ลงบัญชีทหารกองเกินตามกฎหมาย ว่าด้วยการรับราชการทหารแล้ว มีหน้าที่เข้ารับการฝึกวิชาทหารทุกคน และให้ถือว่าเป็นทหารกองประจำการตลอดระยะเวลาที่เป็นนิสิต

นักศึกษาในมหาวิทยาลัย และให้ขึ้นทะเบียนกองประจำการเมื่ออายุครบ 18 ปี บริบูรณ์ เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยได้รับปริญญา อนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญา ให้ส่งตัวเข้ารับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตร ในกระทรวงกลาโหมมีกำหนดไม่เกิน 2 ปี แล้วปลดเป็นทหารกองหนุน (แบ่งให้ทั้ง 3 เหล่าทัพ) ส่วนผู้ที่ต้องการออกจากมหาวิทยาลัยก่อนสำเร็จการศึกษาให้ส่งตัวไปรับราชการในกรม, กองทหารต่อไปมีกำหนดไม่เกิน 2 ปี

พ .ศ. 2498 ได้ย้ายกรมการรักษาดินแดนไปตั้งใหม่ในสวนเจ้าเชตุ แทนกรมทหารที่ 1 กองพันที่ 4 มหาดเล็กรักษาพระองค์จนถึงปัจจุบัน

พ .ศ. 2501 กระทรวงกลาโหมได้ออกระเบียบกำหนดหน้าส่วนราชการกองทัพบก พ.ศ. 2501 ข้อ 34 ความว่า กรมการรักษาดินแดนมีหน้าที่ส่งเสริมกำลังกองทัพบกในการป้องกันราชอาณาจักร วางแผน อำนาจการ ประสานงาน และดำเนินการฝึกบุคคลเป็นผู้บังคับบัญชาสำรองกับวางแผน อำนาจการประสานงานและกำกับการฝึกทหาร นายสิบกองหนุนในเวลาปกติ

พ .ศ. 2503 ให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 โดยกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2503 มีสาระสำคัญ คือ ให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาเข้ารับการฝึกวิชาทหารโดยวิธีสมัคร นิสิต นักศึกษา ที่จบจากมหาวิทยาลัยไม่ถูกบังคับให้เข้ารับราชการเป็นนายทหารในกระทรวงกลาโหม

พ .ศ. 2521 ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร ซึ่งมีข้อสรุปดังนี้ คือ ให้กองทัพบกรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกวิชาทหารตามหลักสูตรกระทรวงกลาโหม กำหนด และบุคคลซึ่งอยู่ในระหว่างการฝึกวิชาทหารตามหลักสูตรให้เรียกว่า “นักศึกษาวิชาทหาร หรือ นศท.” และในการฝึกวิชาทหารให้นักศึกษาวิชาทหารอยู่ในความปกครองของกองทัพบก

2.2 ความเป็นมาของหน่วยบัญชาการรักษาดินแดน (นรด.)

พระราชบัญญัติการแบ่งส่วนราชการของกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ การเตรียมกำลังและการใช้กำลังทางบก ในส่วนของราชการเตรียมกำลัง กองทัพบกได้จัดให้มีการเตรียมกำลังในส่วนที่สำคัญ คือ กำลังประจำการซึ่งเป็นกำลังส่วนที่พร้อมปฏิบัติการกิจได้ทันที และกำลังสำรองที่จะบรรจุเข้ามาเมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะสงคราม เพื่อให้เกิดความพร้อมรบ เพื่อทดแทนการสูญเสียและเพื่อขยายกำลังตามขั้นตอนของการใช้กำลังยามสงครามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ดังนั้น การเตรียมกำลังในส่วนที่กำลังสำรองให้สามารถปฏิบัติการกิจร่วมกับกำลังประจำการได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง กองทัพบกจึงได้ทำการพัฒนาระบบกำลังสำรองอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามห้วงเวลา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ แนวความคิดในการปรับปรุงระบบกำลังสำรองจึงเกิดขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกรมฝ่ายเสนาธิการ กองทัพบก หน่วยการศึกษา เหล่าสาย

วิชาทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมการรักษาดินแดนและกรมการกำลังสำรองทหารบก ดังนั้นในปี พ.ศ. 2539 กองทัพบกจึงได้อนุมัติแนวความคิดในการปรับปรุงระบบกำลังสำรองใหม่ เพื่อที่จะแก้ไขและปรับปรุงระบบกำลังสำรองให้เหมาะสมมีความเป็นไปได้ทั้งในด้านยุทธการ และด้านงบประมาณของกองทัพบก รวมทั้งมีความเห็นชอบในหลักการที่จะรวมกรมการรักษาดินแดนและกรมการกำลังสำรองทหารบกเข้าด้วยกันเป็น “หน่วยบัญชาการกำลังสำรอง (นสร.)” เพื่อให้กองทัพบกมีหน่วยรับผิดชอบระดับหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกต่อกิจการกำลังสำรองเพื่อเอกภาพในการปฏิบัติหน่วยบัญชาการกำลังสำรองมีภารกิจในการวางแผน อำนาจการประสานงาน กำกับการ และดำเนินการเกี่ยวกับกิจการกำลังสำรองทั้งปวง รวมไปถึงกิจการอาสารักษาดินแดนรวมทั้งกิจการสถิติและปกครองบังคับบัญชาหน่วยทหารที่กระทรวงกลาโหมกำหนด โดยกิจการกำลังสำรองที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยบัญชาการกำลังสำรองมี 5 ส่วน ได้แก่ งานการผลิตกำลังพลสำรอง งานการควบคุมกำลังพลสำรอง งานการบรรจุและการใช้กำลังพลสำรอง งานการเรียกพลเรือนระดมพลและงานการฝึกศึกษากำลังพลสำรอง โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบเกี่ยวกับสายงานสถิติจึงครอบคลุมถึงการทะเบียน การเรียก การตรวจเลือก และการยกเว้นผ่อนผัน บัญชีทหารกองเกินและทหารกองหนุน การจัดการกำลังพล และการฝึกศึกษาในสายงานสถิติ นอกจากนี้หน่วยบัญชาการกำลังสำรองยังรับผิดชอบกิจการอาสารักษาดินแดนในส่วนของการฝึกศึกษา ควบคุมและนำวิชาทหาร และกิจการรักษาดินแดนให้กับกองกำลังอาสารักษาดินแดนและทำการฝึกวิชาทหารให้กับข้าราชการกลาโหม พลเรือนเพื่อขอแต่งตั้งยศทหารทั้งในระดับสัญญาบัตรและต่ำกว่าสัญญาบัตร รวมไปถึงนักศึกษาวิชาทหาร (นศท.) ด้วยการจัดตั้งหน่วยบัญชาการกำลังสำรองได้อำนวยประโยชน์แก่ประชาชนหลายประการไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงพัฒนาระบบกำลังสำรองให้มีความชัดเจน และเป็นไปในแนวทางเดียวกันทำให้สามารถแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับเวลาที่เปลี่ยนไป อีกทั้งยังช่วยในเรื่องการจัดทำระบบฐานข้อมูลกำลังพลสำรอง โดยเชื่อมโยงข้อมูลทหารเข้ากับศูนย์ประมวลผล การทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ต่อมาในปี 2552 มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พุทธศักราช 2552 กองทัพบกได้ออกคำสั่งกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ 29/52 ลงวันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2554 ให้เปลี่ยนนามหน่วย จากเดิม หน่วยบัญชาการกำลังสำรอง เป็น หน่วยบัญชาการรักษาดินแดน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2552 หน่วยบัญชาการรักษาดินแดน จึงได้ยึดถือวันกำเนิด กรมการรักษาดินแดน 4 กุมภาพันธ์ ของทุกปีเป็นวันคล้ายวันสถาปนา หน่วยบัญชาการรักษาดินแดน อีกครั้งหนึ่ง

2.3 ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 13

มีภารกิจในการอำนาจการ ติดต่อ ประสานงาน และดำเนินการฝึกวิชาทหารในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท โดยมีสถานศึกษาที่เปิดสอนการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 93 แห่งในความรับผิดชอบ โดยมีการเปิดศูนย์ย่อยในการฝึกนักศึกษาวิชาทหารในพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 11 ศูนย์ ดังนี้

ศูนย์ฝึกที่ 1 ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 13 รับผิดชอบสถานศึกษา วิชาทหาร 18 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 2 โรงเรียนพระนารายณ์ รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 1 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 3 โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 10 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 4 โรงเรียนชัยบาดาลวิทยา รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 11 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 5 โรงเรียนพัฒนานิคม รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 4 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 6 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร

5 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 7 โรงเรียนสิงห์บุรี รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 10 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 8 วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 5 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 9 โรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์วิทยาคม รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร

12 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 10 โรงเรียนราษฎร์ประชานุเคราะห์ 33 จังหวัดลพบุรี รับผิดชอบ

สถานศึกษาวิชาทหาร 1 สถานศึกษา

ศูนย์ฝึกที่ 11 โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม รับผิดชอบสถานศึกษาวิชาทหาร 14 สถานศึกษา

ผู้ที่สมัครเป็นนักศึกษาวิชาทหารจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ

1. เป็นชายหรือหญิงมีสัญชาติไทย

2. มีอายุไม่เกิน 22 ปี บริบูรณ์ นับตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหารสำหรับผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะจะต้องได้รับความยินยอมของบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง

3. ไม่พิการ ทูพพลภาพ หรือมีโรคซึ่งไม่สามารถจะรับราชการทหารได้ตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

4. มีขนาดรอบตัว น้ำหนักและความสูงตามส่วนสัมพันธ์ตามที่กรมการรักษาดินแดน กำหนด

5. มีความประพฤติเรียบร้อย

6. ไม่เป็นทหารประจำการ กองประจำการ หรือถูกกำหนดตัวเข้ากองประจำการ

7. กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษา ที่กรมการรักษาดินแดนอนุมัติให้เปิดทำการฝึก วิชาทหาร

8. สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเกรดเฉลี่ย 2.00 ขึ้นไป

2.4 การดำเนินการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร

2.4.1 ความมุ่งหมาย เพื่อเป็นการเสริมสร้างนักศึกษาวิชาทหารให้มีประสิทธิภาพมีจิตความสามารถสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะเป็นกำลังพลสำรองของกองทัพต่อไป

2.4.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารทั้งชายและหญิงของสถานศึกษาต่าง ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อกองทัพบก หน่วยฝึก ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ครูฝึกวิชาทหาร ซึ่งจะยังผลให้นักศึกษาวิชาทหารมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ สังคม ประเทศชาติและไม่ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายตรงกันข้ามในการบ่อนทำลายประเทศชาติ

2) เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ครูฝึกวิชาทหาร ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

2.4.3 การปฏิบัติของหน่วยฝึก

1) ผู้บังคับหน่วยฝึกวิชาทหาร ตลอดจนผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น ให้ ความสำคัญในการฝึกสอนนักศึกษาวิชาทหาร โดยถือเป็นภารกิจหลักของหน่วยอีกภารกิจหนึ่ง

2) ผู้บังคับหน่วยฝึกพิจารณาจัดข้าราชการเป็นเจ้าหน้าที่ครูฝึกวิชาทหาร หรือ วิทยากรที่มีความสามารถด้านจิตวิทยาสอดแทรกการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองในการฝึกสอน ตลอดจนให้พยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลังพลประเภทอื่นเป็นครูฝึกวิชาทหาร เว้นวิทยากรของกรมกิจการพลเรือนทหารบก

3) ผู้บังคับหน่วยฝึก ต้องอำนวยความสะดวกและกำกับดูแลการฝึกสอน นักศึกษาวิชาทหารให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและอย่างต่อเนื่อง

4) ผู้บังคับหน่วยฝึก ต้องแสดงออกถึงการเป็นผู้นำหน่วยโดยวางตัวให้เหมาะสมมีระเบียบวินัย หมั่นพบปะนักศึกษาวิชาทหารเป็นส่วนรวมและให้หลักการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่นักศึกษาวิชาทหาร

5) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยฝึกฯ กับนักศึกษาวิชาทหาร โดยพิจารณาจัดให้มีกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาวิชาทหาร เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารเกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพบก เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เนื่องในวันสำคัญของชาติในโอกาสต่าง ๆ การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

6) ในโอกาสที่หน่วยพิธีหรือกิจกรรมสำคัญ ๆ เช่น การสวนสนามสาบานธง การฝึกตามวงรอบของหน่วยหรือการตรวจสอบทหารใหม่ เป็นต้น ให้พิจารณาจัดนักศึกษาวิชาทหาร ที่เข้ารับการฝึกในหน่วยของตนมาร่วมสังเกตการณ์เพื่อให้ได้เห็นถึงคามมีวินัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดความประทับใจและความรู้สึกที่ดีของนักศึกษาวิชาทหารต่อกองทัพบก

7) ผู้บังคับหน่วยฝึก กวดขันนายทหารสัญญาบัตร นายทหารประทวนตลอดจน พลทหารในหน่วยในเรื่องระเบียบวินัย และกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่นักศึกษาวิชาทหาร

8) นายทหารสัญญาบัตรซึ่งหน่วยแต่งตั้งเป็นครูฝึก ควรมีความรู้ความชำนาญ ด้านการปฏิบัติการจิตวิทยาและการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อให้การฝึกสอนนักศึกษาวิชาทหารเกิดประโยชน์สูงสุด

9) ให้นำหน่วยทุกหน่วยใน ทบ. ให้การสนับสนุนการฝึกสอนแก่หน่วยฝึก รวมทั้งพิจารณาจัดวิทยากรที่ดีมีความรู้ความสามารถตามที่หน่วยฝึกร้องขอ

10) ให้นำหน่วยฝึกกำกับในเรื่องมาตรการการลงโทษนักศึกษาวิชาทหาร โดยให้เป็นไปตามระเบียบ นสร.กำหนดทั้งในและนอกเวลาการศึกษา และการลงโทษทุกครั้งจะต้องชี้แจง เหตุผลให้นักศึกษาวิชาทหารทราบ ให้กระทำโดยเท่าเทียมกันและปราศจากอคติต่อนักศึกษาวิชาทหาร

11) ให้นำหน่วยฝึกพิจารณาให้นักศึกษาวิชาทหารได้ออกกำลังกายในเวลาฝึก นักศึกษา เพื่อเป็นการกระตุ้นแรงเร้าให้นักศึกษาวิชาทหารได้มีความตื่นตัวและเอาใจใส่ตลอดเวลา การฝึกนักศึกษา

2.4.4 การปฏิบัติของครูฝึก

1) ครูฝึกจะต้องมีพื้นฐานความรู้ดีและมีความเข้าใจในวิชาที่ตนจะต้องสอน อบรมนักศึกษาวิชาทหารอย่างถ่องแท้ ดำเนินการฝึกให้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในตารางการฝึก

2) ต้องแสดงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษาวิชาทหาร อาทิ เช่น แบบ ธรรมเนียมทหาร การแต่งกาย บุคลิกลักษณะ ความมีระเบียบวินัยและการแสดงการเคารพเป็นต้น

3) เป็นผู้ที่มีมารยาทและมนุษยสัมพันธ์ดี

4) ใช้คำพูดสุภาพ และห้ามพูดในลักษณะเปรียบเทียบกับหรือต่อเสียดระหว่าง สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ต่อนักศึกษาวิชาทหารที่เข้ารับการสอนอันจะทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน หรือความรู้สึกในทางเสียหายต่อกองทัพบก

2.4.5 การปฏิบัติอื่น ๆ

1) การปฏิบัติอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วในคำสั่งฉบับนี้ ในทุก หน่วยปฏิบัติตามคำสั่งกองทัพบก เรื่อง การฝึกนักศึกษาวิชาทหารประจำปีการศึกษานั้น ๆ

2) เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม และมีผลกระทบกระเทือนถึงทัศนคติของ นักศึกษาวิชาทหารในทางเสียหายต่อกองทัพ ให้ผู้บังคับหน่วยฝึกดำเนินการแก้ไขทันที ในกรณีที่ ไม่สามารถแก้ไขได้ ให้รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นให้ทราบโดยด่วนที่สุด และแจ้งให้ นสร. ทราบเพื่อรายงาน ทบ. ทั้งนี้ให้ถือเป็นเรื่องสำคัญและเป็นความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น

2.5 การฝึกวิชาทหาร

การฝึกวิชาทหารตามระเบียบและหลักสูตรการฝึกวิชาทหาร สำหรับนักศึกษาวิชาทหารชายชั้นปีที่ 1-5 พ.ศ. 2537 เพื่อให้ให้นักศึกษาวิชาทหารตระหนักว่าตนคือส่วนหนึ่งของแผ่นดินจึงต้องมีความรักความหวงต่อแผ่นดิน พร้อมทั้งจะเสียสละอุทิศชีวิตให้กับแผ่นดินโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนแต่อย่างใด และให้นักศึกษาวิชาทหาร มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาทหารในกรอบที่เหมาะสม มีความพร้อมที่จะเข้ารับใช้ประเทศชาติในฐานะกำลังสำรองของกองทัพ เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรด้วยความเต็มใจ

2.5.1 วัตถุประสงค์การฝึกวิชาทหาร

ซึ่งกรมการรักษาดินแดนได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ (กรมการรักษาดินแดน. 2537 : 9-10)

- 1) เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ของสถาบันวิชาทหารต่าง ๆ ทั่วประเทศ สมัครเข้ารับการฝึกวิชาทหาร ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2503 และที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม มีความรู้พื้นฐานในวิชาทหารเบื้องต้น ตลอดจนแบบธรรมเนียมของทหาร ดังนี้
- 2) ให้นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1 และ 2 สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นลูกแถว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 จะเป็นการปูพื้นฐานในการศึกษาวิชาทหารในระดับสูงขึ้น ตามหมายเลขขานาญการทางทหาร ที่กองทัพบกกำหนด สามารถปฏิบัติหน้าที่ในระดับผู้บังคับหมู่ได้
- 3) ให้นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 4 และ 5 มีความรู้ความสามารถในวิชาทหาร เฉพาะหน้าที่และเฉพาะเหล่า โดยนักศึกษาวิชาทหารจะเข้ารับการฝึก และศึกษาในวิชาเหล่าทหารราบ เหล่าทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ตามหมายเลขขานาญการทหารที่กองทัพบกกำหนด ให้มีประสบการณ์ในการฝึกภาคสนาม การยิงปืน การดูงานในเหล่าทหาร
- 4) ให้มีบุคลิกลักษณะทางทหาร มีระเบียบวินัย เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยเคร่งครัด มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความอดทน ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ สามารถปฏิบัติภารกิจตามที่มอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) ปูฝึกนักศึกษาวิชาทหารให้มีความเชื่อมั่นในกองทัพ และมีความรู้ความสามารถที่จะเข้ารับใช้ประเทศชาติในฐานะกำลังพลสำรอง เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร และมีความเต็มใจเมื่อมีการเรียกพลเพื่อฝึกในยามปกติ หรือเรียกระดมพลในยามสงคราม
- 6) สร้างจิตสำนึกนักศึกษาวิชาทหาร ให้อุดมการณ์ และมีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เทิดทูนและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 7) เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหารมีจิตความสามารถ มีความพร้อมในการป้องกันประเทศ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

8) เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหาร มีความรู้ในการประชาสัมพันธ์ และเป็นสื่อของ กองทัพในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น ศรัทธา รวมทั้งในความร่วมมือกับสถาบันทหาร

9) เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหารมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้น พื้นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี อีกทั้งให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมและรักษาไว้ซึ่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ

10) เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหารได้รับความรู้ทั่วไป โดยสอดคล้องกับการพัฒนา ไปสู่การสงครามในอนาคต

2.5.2 ความมุ่งหมาย ระเบียบและหลักสูตรการฝึกวิชาทหารนี้ กำหนดขึ้นเพื่อเป็น แนวทางการฝึกอบรมนักศึกษาวิชาทหารชาย ชั้นปีที่ 1 2 3 4 และ 5 ของหน่วยฝึกนักศึกษาวิชา ทหารทุกหน่วยในกองทัพบก ให้ดำเนินการฝึกอบรมไปในทางเดียวกันและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.5.3 ขอบเขตของการฝึก

1) การฝึกนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1 และ 2 ตามระเบียบและหลักสูตรการ ฝึกวิชาทหารเป็นการฝึกเยาวชนที่ยังไม่เคยเข้ารับการฝึกวิชาทหารมาก่อน โดยเป็นไปในลักษณะการ ฝึกวิชาทหารเบื้องต้นตามลำดับ ให้มีความรู้ความสามารถในตำแหน่งลูกแถวของทหารทุกเหล่าได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้ารับการฝึกศึกษาวิชาทหารในระดับสูงขึ้น ตามหมายเลขขานาญ การทางทหารที่กองทัพบกกำหนด วิชาทหารที่ทำการเรียนการสอนและการฝึกมีดังนี้ คือ การฝึก เบื้องต้น วิชาทหารทั่วไป วิชากิจการพลเรือน วิชาสงครามพิเศษ วิชาอาวุธ วิชายุทธวิธี วิชาการ ฝึกยิงปืนด้วยกระสุนจริง และการฝึกภาคสนามในภูมิประเทศจริง

2) การฝึกนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 เป็นการปูพื้นฐานการฝึกวิชาทหารใน เหล่าต่าง ๆ ได้แก่ เหล่าทหารบก เหล่าทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารช่าง เหล่าทหารสื่อสาร ทั้งนี้เมื่อนักศึกษาวิชาทหารสำเร็จการฝึกชั้นปีที่ 3 สามารถปฏิบัติหน้าที่ในระดับผู้บังคับหมู่ได้ วิชาทหารทำการฝึกสอนเช่นเดียวกับชั้นปีที่ 1 - 2 แต่เพิ่มเติมเหล่าวิชาทหารเท่านั้น

3) การฝึกนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 4 - 5 นักศึกษาวิชาทหารจะเข้ารับการ ฝึกสอนเฉพาะเหล่าตามหมายเลขขานาญการทางทหาร ที่กองทัพบกกำหนดเช่นเดียวกับนักศึกษาวิชา ทหารชั้นปีที่ 3 แต่เพิ่มเติมการศึกษาดูงานในหน่วยทหาร และมีการฝึกร่วมกับทหารประจำการ

2.5.4 ความรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายดังกล่าว ข้างต้น ผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหารและฝ่ายอำนวยการจะต้องวางแผนการฝึก ให้มีการตรวจ การฝึกและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อดำเนินการฝึกสอนให้เกิดผลดีที่สุด เมื่อพบข้อบกพร่องใด ๆ ที่ อาจจะมีผลทำให้การฝึกไม่บรรลุผลดีเท่าที่ควร จะต้องขอแก้ไขหรือให้การสนับสนุนเท่าที่สามารถ กระทำได้ในทันที ครูฝึกจะต้องใช้ความคิดริเริ่มหาวิธีและอุบายในการสอน เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหาร

มีความรู้ และความสามารถอย่างแท้จริงตามขอบเขตที่กำหนดไว้ การดำเนินการฝึกจะต้องดำเนินไปอย่างรอบคอบและด้วยความเอาใจใส่

2.5.5 การดำเนินการฝึก

1) ความมุ่งหมาย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนหรือผู้มีหน้าที่ตรวจ และกำกับดูแลการฝึกได้ดำเนินการไปอย่างถูกต้องเหมาะสม การดำเนินการฝึกจะต้องเป็นไปตามระเบียบและหลักสูตรการฝึกวิชาทหาร ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรประกอบเวลา และแสดงหลักสูตรที่กำหนดไว้ การวางแผนการฝึกและจัดทำตารางกำหนดการฝึกของแต่ละวิชาให้มีลำดับการสอนและการฝึกที่เหมาะสม และได้ส่วนสัมพันธ์กับความยากง่ายของแต่ละวิชาหรือลำดับวิชาที่ควรฝึกสอนก่อนหลัง

2) วิธีดำเนินการฝึก

(1) ขอบเขตและห้วงเวลาการฝึกการฝึกนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1-5 ตามระเบียบหลักสูตรการฝึกวิชาทหารได้แบ่งการฝึกสอนในที่ตั้งปกติ และภาคสนามตามระยะเวลา ดังนี้

ก. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1 2 การฝึกสอนในที่ตั้งปกติใช้เวลาฝึกสอนชั้นปีละ 80 ชั่วโมง และการฝึกภาคสนามใช้เวลาฝึกชั้นปีละ 120 ชั่วโมง (5 วัน)

ข. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 4 การฝึกสอนในที่ตั้งปกติใช้เวลาฝึกสอนชั้นปีละ 80 ชั่วโมง และการฝึกภาคสนาม ใช้เวลาฝึก ชั้นปีละ 168 ชั่วโมง (7 วัน)

ค. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 5 การฝึกสอนในที่ตั้งปกติใช้เวลาฝึกสอนชั้นปีละ 80 ชั่วโมง การฝึกภาคสนาม 288 ชั่วโมง (5 วัน) และการศึกษาดูงาน 48 ชั่วโมง (2 วัน)

การฝึกสอนนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 4 และ 5 ให้เข้ารับการฝึกสอนเฉพาะเหล่าใดเหล่าหนึ่งตามหมายเลขขานาญการทางทหาร ตามที่กองทัพบกกำหนดใช้เวลาฝึกสอนเฉพาะเหล่าเหล่าละ 40 ชั่วโมง จากชั่วโมงฝึกสอนในที่ตั้งปกติ 80 ชั่วโมง เหล่าที่จะให้นักศึกษาวิชาทหารเข้ารับการฝึก ได้แก่ เหล่าทหารราบ เหล่าทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารช่าง และเหล่าทหารสื่อสาร

(2) หลักฐานการฝึก

ก. นโยบาย คำสั่งการฝึก บันทึกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ละปีของกองทัพบก

ข. หลักฐานอ้างอิงในแถลงหลักสูตร

ค. คู่มือราชการสนามว่าด้วยการฝึกทหาร (รศ. 21-5)

ง. คู่มือราชการสนามว่าด้วยเครื่องช่วยฝึก (รศ. 21-8)

จ. ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง คำชี้แจงต่าง ๆ ของกองทัพบกที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดำเนินการฝึก ได้แก่ ความปลอดภัยในการฝึก การยิงปืน อัตรากระสุน และวัตถุระเบิดที่ใช้ในการฝึก

(3) การนำไปใช้

ก. หลักสูตรประกอบเวลา และแหล่งหลักสูตรของระเบียบและหลักสูตรการฝึกวิชาทหารนี้ ผู้บังคับบัญชานักศึกษาวิชาทหาร อาจเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดได้ตามความเหมาะสมแต่จะต้องคงวิชา และชั่วโมงการฝึก ไม่น้อยกว่าชั่วโมงกำหนดไว้ในหลักสูตรทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวก ให้เหมาะสมกับจำนวนเครื่องช่วยฝึก ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสภาพลมฟ้าอากาศ

ข. ผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร จะต้องออกตารางกำหนดการฝึกก่อนการฝึก ให้ครูฝึกทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน ก่อนทำการฝึก

ค. ครูฝึกจะต้องใช้ดุลยพินิจ ในการกำหนดวิธีการฝึกให้เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาวิชาทหารที่มาเข้ารับการฝึก เครื่องช่วยฝึก และเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารได้รับการฝึกโดยทั่วกันตามระยะเวลาที่กำหนด

ง. การจัดทำตารางกำหนดการฝึก ให้ลำดับวิชาที่ฝึกสอน จากวิชาที่ง่ายไปหายาก เร่งเร้าให้นักศึกษาวิชาทหารเกิดความสนใจที่จะรับการฝึกสอน

จ. ครูฝึกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การฝึกประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลวผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ให้รับผิดชอบในการฝึกสอน จะต้องพิถีพิถันในการจัดครูฝึกให้มีประสิทธิภาพต่อการฝึกสอนเสมอ

(4) เครื่องช่วยฝึก

ก. ใช้เครื่องช่วยฝึกตามระบุไว้ในหลักสูตรที่กองทัพบกกำหนด

ข. ครูฝึกสามารถใช้ความริเริ่มในการจัดหา จัดทำเครื่องช่วยฝึกให้เหมาะสมกับการฝึกในครานั้น ๆ ได้

ค. ครูฝึกจะต้องเตรียมการทำความเข้าใจ และซักซ้อม เพื่อให้สามารถใช้เครื่องช่วยฝึกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

(5) ความปลอดภัยและความสมจริง

ก. ความสมจริงในการฝึกเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ แต่จะต้องให้เกิดความปลอดภัยต่อนักศึกษาวิชาทหารเป็นสำคัญ

ข. การใช้อาวุธ กระสุน วัตถุระเบิด ยานพาหนะและเครื่องช่วยฝึกต่าง ๆ จะต้องระมัดระวัง อันตรายที่อาจเกิดขึ้น ให้มีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด และปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในการรักษาความปลอดภัยอย่างถูกต้อง

ค. การฝึกยิงปืน และการใช้ระเบิดทุกชนิด จะต้องปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยคู่มือราชการสนาม คู่มือทางเทคนิค คำชี้แจง และแบบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกของกองทัพอากาศ การใช้อาวุธระเบิด จะต้องได้รับการ

ควบคุมโดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญในการใช้ หรือผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร

ก) การยิงปืน

(ก) ความมุ่งหมายให้นักศึกษาวิชาทหารได้นำหลักการต่าง ๆ ที่ได้รับการฝึกสอนใช้อาวุธในการฝึกยิงในเบื้องต้นมาใช้อย่างครบถ้วน ให้เกิดความคุ้นเคยต่อการยิงปืนด้วยกระสุนจริงและสามารถทำการยิงอย่างได้ผล ตามที่กำหนดในหลักสูตรการฝึกแต่ละชั้นปี

(ข) วิธีดำเนินการฝึก

ก. การยิงปืนให้กระทำหลังจากที่นักศึกษาวิชาทหาร ได้รับการฝึกสอนในวิชาอาวุธมาแล้ว

ข. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1 และ 2 ให้ดำเนินการตามเอกสารคู่มือการยิงปืน เล็กยาวเจเกอร์ (พลย. เจเกอร์ .22) ในสนามยิงปืน ซึ่งมีความยาว 25 เมตร หรือ 1,000 นิ้ว ของกรมยุทธศึกษาทหารบก

ค. ให้ใช้ตารางฝึกยิงตามແລ່ງหลักสูตรการฝึกวิชาทหาร ของระเบียบและหลักสูตร

ง. กระสุนที่ใช้ในการฝึกยิง ขนาด.22 มิลลิเมตร โดยยิงเพื่อการปรับปืน จำนวน 9 นัดต่อคน และยิงเพื่อบันทึกแต้ม จำนวน 35 นัดต่อคน โดยใช้ท่าในการยิง จำนวน 5 ท่า (ท่านอน ท่านั่งยืน ท่านั่งคุกเข่า ท่านั่งสูงยิง และท่านั่งยิง)

จ. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 ทำการยิงปืนเล็กยาวแบบ 11 (HK - 3) ขนาดกว้างปากลำกล้อง 5.56 มิลลิเมตร ในสนามทราบดีระยะ 100 , 200 และ 300 เมตร ในห้วงการฝึกภาคสนามประจำปีการศึกษา ดำเนินการฝึกยิงโดยยึดถือหลักฐานคู่มือตามที่กองทัพบกกำหนด

ฉ. นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 4 - 5 ทำการยิงปืนฉบับพลันในห้วงการฝึกภาคสนามประจำปีการศึกษา ดำเนินการฝึกยิงโดยยึดหลักฐานคู่มือตามที่กองทัพบกกำหนด

ข) การฝึกภาคสนาม

(ก) ความมุ่งหมาย

เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหาร ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกสอนในที่ตั้งปกติตามหลักสูตรการฝึกไปปฏิบัติในภูมิประเทศจริง ทำให้เกิดความเข้าใจตลอดจนการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องให้มีประสบการณ์สามารถใช้ความริเริ่มเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ให้มีประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการปฏิบัติงานเป็นชุดหรือเป็นหน่วยขนาดเล็ก เป็นผลให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ

เพื่อแก้ไขปรับปรุงสมรรถภาพ และลักษณะผู้นำเพื่อประโยชน์ต่อการนำหน่วยขนาดเล็ก

(ข) การดำเนินการฝึก

ผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร จัดการฝึกตามคำสั่ง
การฝึกนักศึกษาวิชาทหารประจำปีกองทัพบก
ดำเนินการฝึกตามที่กำหนดในแถลงหลักสูตร การฝึก
ภาคสนามแต่ละชั้นปี

(ค) การตรวจการฝึก

ผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร จะต้องทำการตรวจ
การฝึกเพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการฝึกของนักศึกษาวิชาทหาร ในความรับผิดชอบ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง
หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในทันที ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จะต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตาม
ลำดับชั้นให้ทราบโดยเร็วที่สุด

การตรวจการฝึกให้ปฏิบัติตามระเบียบกองทัพ ว่าด้วยการ
ตรวจการฝึกศึกษา

ค) การสอบ เพื่อเป็นการวัดผลการฝึกวิชาทหาร ที่นักศึกษาวิชาทหาร
ได้รับการฝึกสอนตาม หลักสูตรแล้ว ให้หน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ทำการวัดผลตามลำดับ ตั้งแต่
การสอบภาคปฏิบัติ สอบภาคทฤษฎี การยิงปืนด้วยกระสุนจริง และการฝึกภาคสนาม ดังต่อไปนี้

(ก) การสอบภาคปฏิบัติ นักศึกษาวิชาทหารทุกชั้นปี สอบโดย
คณะกรรมการของหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร กำหนดคะแนนการสอบปฏิบัติดังนี้

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1 และ 2 สอบเฉพาะวิชาการฝึก
เบื้องต้นชั้นปีละ 60 คะแนน

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 สอบวิชาอาวุธ 20 คะแนน
สอบวิชายุทธวิธี 40 คะแนน รวม 60 คะแนน

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 4 สอบวิชาเฉพาะเหล่า รวม
60 คะแนน

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 5 สอบวิชาเฉพาะเหล่า รวม
60 คะแนน

(ข) การสอบภาคทฤษฎี

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 2 และ 4 สอบโดยคณะกรรมการ
ของหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร จังหวัดทหารบก

นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 และ 5 สอบโดยคณะกรรมการ
ของกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพมหานคร

การสอบภาคทฤษฎีทุกชั้นปี คะแนน 540 คะแนน

(ค) การดำเนินการสอบภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎี การวัดผลการยิงปืนด้วยกระสุนจริงและการฝึกภาคสนาม ให้หน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร กำหนดขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติในรายละเอียดได้เองตามความเหมาะสม

(ง) ผลการสอบ นักศึกษาวิชาทหารแต่ละชั้นปี จะต้องได้คะแนนรวมจากการสอบภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎี ผลการยิงปืน และการฝึกภาคสนาม ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนในหลักสูตร 1,000 คะแนน จึงจะถือว่าสอบได้ในปีการศึกษานั้น ๆ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรอรุณ หล้ามวร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในจังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า 1) ความต้องการทางด้านการศึกษาของผู้ปกครองที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในจังหวัดนครนายกอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือความต้องการให้มีการสอนวิชาอาชีพที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ และต้องการให้โรงเรียนใกล้บ้านเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามลำดับ 2) ความพร้อมในด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ มีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอาคารสถานที่และด้านเอกสารการสอน มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง 3) สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลการเรียน โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนที่พบมากที่สุด คือ การจัดครูเข้าสอนรายวิชาต่าง ๆ ให้ตรงตามความสามารถ รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอนให้สนองกับความต้องการของท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองตามความต้องการของนักเรียน ตามลำดับ ส่วนสภาพปัญหาด้านการวัดและประเมินผลการเรียนที่พบมากที่สุดคือ ความรู้เรื่องวิเคราะห์ข้อสอบของครู รองลงมาคือ ความสามารถของครูในการสร้างแบบทดสอบที่มีคุณภาพ และความพร้อมด้านเอกสารการวัดและประเมินผลการเรียนตามลำดับและ 4) ประสิทธิภาพของโครงการ พบว่า โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในจังหวัดนครนายก มีประสิทธิผล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ คือ ความหมายของการประเมินโครงการ ได้ว่า เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มานั้น มาใช้ในการตัดสินใจ เช่น นำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือความคุ้มค่าที่จะดำเนินโครงการต่อ

หรือไม่ นอกจากนั้นยังทำให้สามารถตัดสินใจเพื่อพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เพิ่มขึ้นด้วย ขั้นตอนการประเมินโครงการที่สำคัญเป็นการประเมินผลโครงการทั้งหมดโดยส่วนรวม แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่กันไปด้วยเสมอ คือ การประเมินข้อมูลนำเข้า(Input) การประเมินตัวกระบวนการ (Process) การประเมินผลงาน (Output) ซึ่งจะเริ่มจากการพิจารณาถึงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่จากนั้นประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการดำเนินการว่ายังมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้ในการปฏิบัติงานหรือไม่ จากนั้นจึงประเมินกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้าหรือไม่ สุดท้ายจึงวิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้วและผู้ประเมินจะต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะใด โดยกรอบแนวคิดเค้าโครงหรือร่างในการประเมินโครงการ ที่ได้รับการกล่าวถึงและนิยมนำไปใช้ในการประเมินผลโครงการที่สำคัญมี 7 รูปแบบ กรอบแนวคิดเค้าโครงหรือร่างในการประเมินโครงการ ที่ได้รับการกล่าวถึงและนิยมนำไปใช้ มี 7 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ รูปแบบของการประเมินของครอนบาช (Cronbach) ประกอบด้วยกระบวนการวิธีการประเมินในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ การติดตามผล การวัดเจตคติ การวัดความสามารถทั่วไป และการศึกษากระบวนการ รูปแบบการประเมินของสเต็ก รูปแบบการประเมินของโพรวัส (Provas) เป็นกระบวนการของการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การบรรยายโครงการ การประเมินการดำเนินงานของโครงการ การประเมินกระบวนการของโครงการ การประเมินผลผลิตของโครงการ และการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร รูปแบบการประเมินของสตฟฟิลด์บีม (Stufflebeam) ซึ่งมุ่งประเมินสิ่งที่ประเมิน 4 ประการ คือ การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) และการประเมินผลผลิต (Product) นับเป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด หากผู้ประเมินวางแผนและดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบและเหมาะสมก็จะทำให้การประเมินตามแผนและโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ รูปแบบการประเมินของ อัลคิน (Alkin) ซึ่งจำเป็นจะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ 5 ด้านคือ การประเมินระบบ(System assessment) การประเมินการวางแผนโครงการ (Program planning) การประเมินการปฏิบัติตามโครงการ (Program Implementation) การประเมินเพื่อการปรับปรุง (Program Improvement) และการประเมินเพื่อยอมรับโครงการ (Program Confirmation)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ สำหรับประกอบการตัดสินใจ คือการประเมินด้านสถานะแวดล้อมการประเมิน

สภาพแวดล้อม (Context : C) เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผน ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input : I) เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดโครงสร้างโครงการ ประเมินกระบวนการ (Process : P) เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการนำโครงการไปปฏิบัติ และประเมินผลลัพธ์ (Product : P) เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าควรดำเนินการโครงการต่อไปหรือล้มเลิก

ศิริพงษ์ เพียศิริ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา พุทธศักราช 2543 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า 1) การประเมินบริบทของหลักสูตร พบว่า ด้านสภาวะแวดล้อม จุดมุ่งหมายโครงสร้าง และเนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตร โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยจุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี นอกจากนั้นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับกลุ่มของวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้วย 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรพบว่า ด้านผู้สอนและผู้เรียน โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนด้านสถานที่เรียนอาจารย์และนักศึกษา มีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากแต่บัณฑิตมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลาง และด้านสื่อการเรียนการสอนวัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์การศึกษาอาจารย์และบัณฑิต มีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่นักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมาก 3) การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร พบว่า ด้านการบริหารหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนด้านการวัดและประเมินผลอาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่บัณฑิตมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลาง และ 4) การประเมินผลผลิตของหลักสูตร พบว่า การนำไปใช้ด้านพุทธิพิสัย โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการนำไปใช้ด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัย โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และด้านคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยคุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะด้านวิชาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน การเปรียบเทียบคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่เป็นจริงและที่คาดหวัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตมีความคาดหวังด้านคุณลักษณะทั่วไปสูงกว่าที่เป็นจริง แต่คุณลักษณะด้านวิชาชีพมีความคาดหวังด้านคุณลักษณะทั่วไปสูงกว่าที่เป็นจริง แต่คุณลักษณะด้านวิชาชีพมีความคาดหวังสอดคล้องกับความเป็นจริง

สุรพงษ์ ไก่แก้ว (2545 : บทคัดย่อ) ทศนคติต่อความมั่นคงและความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกำลังสำรองของนักศึกษาวิชาทหารในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทัศนคติ

ต่อความมั่นคงและความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกำลังสำรอง รวมทั้งปัจจัยเชิงจิตที่ทำให้นักศึกษาของ นักศึกษาวิชาทหารมีทัศนคติต่อความมั่นคงและความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกำลังสำรอง กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3-5 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 85 ราย ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาย และมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการสมัครเข้าเป็นนักศึกษาวิชาทหาร เนื่องจากต้องการ อยากรู้ อยากเห็น และอยากมีความรู้เกี่ยวกับวิชาทหาร ส่วนความสนใจที่จะเรียนเพื่อให้พ้นจากการ เกณฑ์ทหารมีน้อย อย่างไรก็ตามพบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเข้ามาสมัครเรียนวิชาทหารน้อย ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของนักศึกษาวิชาทหารอยู่ในระดับที่สูงมาก คือนักศึกษามีความเข้าใจเป็นอย่างดีว่าชายไทยมีหน้าที่รับใช้ชาติด้วยการเป็นทหารและปกป้อง ประเทศชาติด้วยความจงรักภักดี ระบบการฝึกวิชาทหาร พบว่าด้านหลักสูตรและจำนวนวันที่ฝึกวิชา ทหารและด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการฝึกวิชาทหารมีความเหมาะสมในระดับสูง ส่วนด้านอาวุธ ยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก มีความเหมาะสมในระดับต่ำ ระบบแรงจูงใจที่กองทัพจัดให้กับนักศึกษา วิชาทหาร พบว่า สิทธิต่าง ๆ และประโยชน์ตอบแทนที่กองทัพจัดให้มีความเหมาะสมในระดับสูง ทัศนคติต่อความมั่นคงและความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกำลังสำรอง พบว่า อยู่ในระดับที่สูงมาก โดยนักศึกษาวิชาทหารมีความรู้สึกริเริ่มคิดที่ยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเชื่อมั่น ศรัทธาในสถาบันทหารในระดับที่สูงมาก มีความเต็มใจที่จะเข้ารับการฝึกวิชาทหาร เต็มใจที่จะนำ ความรู้วิชาทหารไปใช้ในการปกป้องประเทศชาติ รวมทั้งเต็มใจที่จะทำกิจกรรมในฐานะกำลังสำรอง เพื่อช่วยเหลือประเทศชาติในระดับที่สูงมากเช่นเดียวกัน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อความมั่นคง และความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกำลัง สำรอง พบว่า คือปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ปัจจัยด้าน ความเหมาะสมของหลักสูตรและจำนวนวันที่ฝึกวิชาทหาร และปัจจัยเชิงจิตที่กองทัพจัดให้ ด้านสิทธิ และประโยชน์ตอบแทน โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

เมธี ดิสวัสดิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบริบท 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาวะแวดล้อม ของโครงการ ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและ ครู ต่ำกว่าเกณฑ์ นั่นคือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสมน้อยในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก และกิจกรรมของโครงการ ทุกฝ่ายให้การยอมรับในระดับน้อย ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ผลการประเมินตามความคิดเห็น ของผู้บริหารสถานศึกษาและ ครู ต่ำกว่าเกณฑ์นั่นคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชนยังมีความรู้ และเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินโครงการไม่ดีพอ เงินงบประมาณ และเอกสารที่ได้รับการ สนับสนุนน้อยเกินไป ด้านกระบวนการของโครงการ ประเมินตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการประเมินการปฏิบัติงานตามภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยงาน

ต้นสังกัด และสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสูงกว่าเกณฑ์ นั่นคือ ทุกหน่วยงานได้ปฏิบัติตามภารกิจของตน การประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนผลการประเมินตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ นั่นคือโรงเรียนสามารถดำเนินการด้านหลักสูตร และเนื้อหาการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และด้านสภาพแวดล้อมอาคารสถานที่ และการบริบทที่ดี ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา โดยภาพรวมต่ำกว่าเกณฑ์ นั่นคือ โรงเรียนยังดำเนินการด้านการให้บริการและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนไม่ดีพอและด้านประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดี ด้านผลผลิตของโครงการ ประเด็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สูงกว่าเกณฑ์ นั่นคือ ครูมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดได้ดี และผู้บริหารสถานศึกษามีการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานได้ดี ประเด็นการวิจัยในชั้นเรียนและการประกันคุณภาพสถานศึกษา ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูต่ำกว่าเกณฑ์ นั่นคือ ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียนน้อย และโรงเรียนยังดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาน้อย

กรุณา กาญจนินทุ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษาวิชาทหารศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรอง ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาวิชาทหารจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 3 ตอน คือ 1. ถามลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. ถามเกี่ยวกับความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรอง ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ 3. เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรอง ถนนวิภาวดีรังสิตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศชายอยู่ในสายอาชีพและศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 3 2. ความต้องการของนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรองถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน 3. นักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การกำลังสำรอง ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศและสายการศึกษาต่างกัน มีความต้องการกิจกรรมนันทนาการไม่แตกต่างกัน ส่วนที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาวิชาทหารต่างกันมีความต้องการกิจกรรมนันทนาการต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไพชรินทร์ ศิริสมพันธ์ (2549) : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(การทหาร) พ.ศ. 2544 ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก โดยใช้แบบจำลองชิป (CIPP Model) ประเมินหลักสูตร 4 ด้านคือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ผู้บริหารหลักสูตร 18 คน อาจารย์ 22 คน นายทหารนักเรียน 77 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 12 คน เพื่อนร่วมงานของผู้สำเร็จการศึกษา 12 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา 12 คน รวม 153 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(การทหาร) พ.ศ. 2544 ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านบริบท และด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น ด้านบริบท พบว่า ปรัชญาของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมาก นโยบายของ กองทัพบก และ กระทรวงกลาโหม มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ด้านนักศึกษา มีความเหมาะสมในระดับมาก และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ พบว่า ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านการบริหารหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนด้านผลผลิต พบว่า ประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษาในด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

สุวัฒน์ วัฒนารมย์ (2555) : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่าทหารการเงินของโรงเรียนทหารการเงิน กรมการเงินทหารบก โดยใช้แบบจำลองชิป (CIPP Model) ประเมินหลักสูตร 4 ด้านคือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ผู้บริหารหลักสูตร 10 คน อาจารย์ 42 คน นายทหารนักเรียน 27 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 70 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา 70 คน รวม 219 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่าทหารการเงินของโรงเรียนทหารการเงิน กรมการเงินทหารบกในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น และด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น ด้านบริบท พบว่า ปรัชญาของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด นโยบายของ กองทัพบก และ กระทรวงกลาโหม จดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความเหมาะสม

ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา ด้านนายทหารนักเรียน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านกระบวนการ พบว่า ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนด้านผลผลิต พบว่า ประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษาในด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด